

СЕКЦІЯ 1
SECTION 1

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК 37.013:37

Дубасенюк О. А.

д.п.н. професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, управління та андрагогіки
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ОСВІТИ ТА НАУКИ У
ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Урахування умов воєнного стану у вищій школі України є надзвичайно складним і багатогранним завданням, яке охоплює безпекові, організаційні, психологічні, соціальні та фінансові аспекти. З 2022 року українська система вищої освіти демонструє надзвичайну стійкість та адаптивність. Президент НАПН України, академік В. Кремень у своїй доповіді про результати наукової, науково-технічної (експериментальної), науково-організаційної, експертної та освітньої діяльності Національної академії педагогічних наук України у 2023 р., яка здійснювалася в умовах повномасштабної війни, розв'язаної рф зазначив, що ця діяльність спрямовувалась на системний науковий, методичний супровід освіти, реалізацію пріоритетів державної освітньо-наукової політики, підвищення наукового потенціалу в галузі освіти, педагогіки і психології, посилення його впливу на модернізацію усіх ланок національної освіти з метою наближення перемоги у війні, реалізації повоєнного відновлення країни, її європейської інтеграції [3, 6].

Мета дослідження: проаналізувати сучасні вектори освіти та науки у вищій школі в умовах воєнного стану. Виділимо основні напрями, за якими заклади вищої освіти України враховують умови воєнного стану.

1. Організація освітнього процесу в умовах цифровізації освіти передбачає упровадження цифрових технологій в освітній та науковий процес. На думку В. Арішонкова, цифровізація освіти – це процес переходу дидактичного процесу на електронну форму (або систему подання інформації) [1]. Отже, організація освітнього процесу включає гнучкість режимів та форматів навчання (очний, дистанційний, змішаний) з урахуванням безпекової ситуації в регіоні, зокрема широке впровадження дистанційного навчання, застосування онлайн-платформ (Moodle, Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams) для лекцій, семінарів, практичних занять, контролю знань; змішане навчання (поєднання аудиторних занять з дистанційними, особливо для практичних дисциплін, лабораторних робіт, або для студентів, які не мають постійного доступу до інтернету); асинхронний режим – надання можливості студентам вивчати матеріали та виконувати завдання у зручний для них час, ураховуючи індивідуальні особливості [7]. Відтак, цифрові технології в освіті – це спосіб організації сучасного освітнього середовища, що базується на сучасних комп’ютеризованих системах та технологіях їх застосування.

2. Адаптація навчальних планів та програм окреслює актуалізацію змісту тобто включення тем, пов'язаних з війною, повоєнним відновленням, психологічною стійкістю, міжнародним правом, безпекою. Упроваджуються індивідуальні графіки, особливо надання можливості для студентів, які захищають Україну (військовослужбовці, тероборонівці), є внутрішньо переміщеними особами або мають інші об'єктивні обставини, навчатися за індивідуальними графіками. Особливості контролю знань ураховують можливість проведення іспитів та заліків у дистанційному форматі у разі перебоїв зі зв'язком під час контрольних заходів [6].

3. Компетентнісний підхід та гнучкість навчання означає орієнтацію на формування ключових компетентностей тобто фокус на розвиток не лише знань, а й умінь, навичок, цінностей, що відповідають вимогам сучасної економіки та суспільства. Персоналізація освітніх траєкторій – можливість для студентів обирати індивідуальні навчальні плани, що враховують їхні інтереси

та кар'єрні цілі. Важливе значення має розвиток навчання впродовж життя: створення умов для безперервного навчання та перекваліфікації дорослих, включаючи визнання результатів неформальної, інформальної освіти [2, 4, 5].

4. Забезпечення якості та автономії ЗВО здійснюється шляхом розробки системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості. Такий підхід передбачає створення та впровадження ефективних механізмів оцінювання якості освітніх послуг та наукових досліджень. Утвердження академічної доброчесності здійснюється шляхом посилення заходів щодо запобігання плагіату та іншим видам академічної недоброчесності. Розширення автономії ЗВО означає надання більшої свободи університетам у прийнятті рішень щодо освітньої, наукової, фінансової та кадрової політики. Актуалізується соціальна та моральна підтримка, зокрема волонтерська діяльність передбачає активну участь університетської спільноти у волонтерських ініціативах, допомога ЗСУ, ВПО, постраждалим. Багато ЗВО перетворилися на центри волонтерства та гуманітарної допомоги. Велику роль відіграє процес посилення патріотичного виховання, зокрема зміцнення національної свідомості, виховання поваги до захисників України, розуміння цінності свободи та незалежності. Мережева взаємодія визначає посилення взаємодії між студентами та викладачами через онлайн-спільноти, форуми, групи підтримки для підвищення морального духу [3, 6].

Водночас сучасна наука у вищій школі продовжує розвиватися за багатьма напрямками, відображаючи глобальні тенденції та виклики, а також специфічні потреби України в умовах воєнного стану. Виділимо основні вектори.

Міжнародна співпраця та інтеграція передбачає розширення міжнародних зв'язків, а саме активізацію співпраці з іноземними університетами та фондами для отримання підтримки (фінансової, матеріальної, освітньої) та обміну досвідом. Важливу роль відіграє академічна мобільність, що сприяє взаємодії студентів та викладачів із закордонними ЗВО для збереження академічного потенціалу та

продовження навчання/досліджень. Розробляються програми для українських студентів та вчених: участь у міжнародних програмах підтримки, стипендіях для тих, хто постраждав від війни [3].

Інтеграція науки, освіти та інновацій/бізнесу. Окреслена взаємодія має відбуватися із ринком праці та реальним сектором економіки: університети все більше орієнтуються на потреби роботодавців, розробляючи освітні програми та наукові дослідження, що відповідають актуальним запитам. Останнє включає створення інкубаторів, стартап-центрів, лабораторій на базі підприємств, залучення практиків до викладання. Комерціалізація наукових розробок: акцент робиться на трансфері знань та технологій з академічного середовища до промисловості, комерціалізації патентів тощо. Розвивається інноваційне підприємництво, зокрема набуття підприємницьких навичок у студентів та викладачів, підтримка студентських стартапів, формування культури інновацій [3, 6].

Інтернаціоналізація та глобалізація, євроінтеграція. Інтеграція у світовий освітній та науковий простір передбачає активну участь у міжнародних проєктах, грантах, програмах обміну (Erasmus+, Horizon Europe), співпраця з провідними закладами освіти та науковими установами світу. Важливу роль відіграє академічна мобільність, що сприяє обміну студентами, викладачами та дослідниками і дає змогу отримати новий досвід, розширити світогляд та підвищити кваліфікацію. Створюються спільні освітні та наукові програми, зокрема програми подвійних дипломів, спільних наукових лабораторій та дослідницьких груп з іноземними партнерами, збільшення привабливості українських ЗВО для міжнародної аудиторії [3].

Висновки. Таким чином, урахування умов воєнного стану у вищій школі України – це постійний процес адаптації, який вимагає гнучкості, інноваційних рішень, урахування особливостей цифрового середовища та значних зусиль від керівництва ЗВО, викладачів, студентів і підтримки з боку держави та міжнародних партнерів. Отже, перспективними уявляються такі напрями, як подальша інтеграція науки, освіти та інновацій, інтернаціоналізація та

глобалізація, що розширює міжнародні зв'язки і передбачає активну участь у міжнародних програмах обміну. Важливим є не лише збереження освітнього та наукового процесу, а й забезпечення його якості та безпеки, а також підготовка кадрів для майбутнього відновлення та розвитку України.

Список літератури

1. Арешонков В. Ю. (2020). Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-22>.
2. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти засобами педагогічного проектування. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. Вип. 2 (126). С. 141-151.
3. Кремень В. Г. Про діяльність Національної Академії Педагогічних Наук України у 2023 році та за вдання на 2024 рік *Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 5 квітня 2024 р.* <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6107>
4. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ, Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2014. 110 с.
5. Лук'янова, Л.Б., Аніщенко, О.В., & Сігаєва, Л. Є. та ін. (2013). Сучасні технології освіти дорослих : посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 182 с.
6. Освітній заклад: функціонування, організація безпеки та стратегія розвитку в умовах воєнного стану: монографія/ С. В. Захарін. Київ: Педагогічна думка, 2024. 195 с. С.132-133.
7. Цифрові технології в освіті [Текст] : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми “Професійна освіта (комп'ютерні технології)” галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 015.39 Професійна освіта (Цифрові технології) денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Кабак. Луцьк: Відділ іміджу та промоції ЛНТУ, 2022. 124 с.